

توره در سوراخ کُنده‌ای قرار می‌گیرد که در آن بر بستری از پارچه روغن آلود که جنسش از الیاف کتان است به گردش در می‌آید. قطر این کنده یا چوب عناب ۴۶ سانتی‌متر است.

سر میله اصلی چرخ باد تیر درون سوراخ کنده «کله تیر» یا «کله سیر» قرار گرفته و کله تیر با میخ‌های چوبین میخ سر گازک به یاری طناب گیس که از الیاف درخت خرما بافته شده در وسط تیر افقی موسوم به سر «گازک سُرم» یا «چوب سُرم» محکم می‌شود. چرخه باد از هشت میله عمودی و پنج ردیف میله‌ای افقی تشکیل شده که میله‌های عمودی را با طناب و میخ‌های چوبین به هم پیوند داده‌اند و هربار این چرخ مجهز به سه تا چهار دسته نی نازک است به ارتفاع ۵/۵ متر که مجموع ۶/۵ سانتی‌متر عرض و ۱۵ سانتی‌متر ضخامت دارد. هر میله عمودی با میخ چوبین و طناب به جفت متقارن از میله‌های افقی باهو و پایین چرخه بسته روپند شده و برای استحکام بیشتر پره‌های چرخه نیز یک در میان به میله‌های افقی طناب میچ شده است. هشت دسته نی سه تا چهار ردیفه پره بال‌ها را تشکیل می‌دهد و فضایی که چرخ باد اشغال می‌کند، جمعاً مساحتی در حدود ۸۵ متر مربع است. نوک هر کدام از میله‌های عمودی با طنابی مایل به ته میله مقابل بسته شده، کار این طناب‌ها حفظ چرخه در برابر فشار و سنگینی دسته‌های نی است و کار طناب‌های افقی «پَرت» که میله عمودی چرخه را به هم پیوند می‌دهد و مانع از خم شدن پره‌ها در برابر نیروی باد است.

محفظه زیر چرخ باد که قسمت‌های اصلی آسباد در آن قرار دارد، فضایی است که آسیابان در آن مستقر است. دو عدد سنگ دایره‌ای که قطر آن‌ها در حدود ۲۱۳ سانتی‌متر است، فضای حوض مانند که گندم در آن قرار دارد و با هدایت ناودانی به داخل گروی آسیاد می‌ریزد و قسمت‌های متنوع دیگر از وسایل مربوط به آسیاد خانه است. آسیابان باید شخصی ماهر و کاردان باشد، چرا که در غیر این صورت با کمی غفلت گندم یا خوب نرم نمی‌شود و به اصطلاح قَلور می‌شود و یا خیلی نرم، «مَد» یا «میده» می‌شده است. اگر آس خوب آرد نمی‌کرد در پایان فصل کار آس نیاز به تیز شدن داشته که این کار به وسیله کلنگ که به آن «کُتنگ» گفته می‌شده سطح سنگ را ناصاف می‌کردند.

دیواری نیمه‌نیز به دیوار شرقی متصل است تا نیمه دیوار به جهت غرب گسترش یافته و محل باز آن نیز ورود بادهای ۱۲۰ روزه به شمار می‌رود که برای همین امر دیوار به صورت انحنا در جهت وزش باد ایجاد شده است.

ویژگی ساختمان آسباد

آسبادها از دو قسمت تشکیل شده‌اند و یک قسمت آسیاب‌خانه که در بخش زیرین آسباد اتاقی به ابعاد ۷×۷ متر و به ارتفاع ۵/۳ متر با سقف گنبدی وجود دارد که از پشت بام به صورت تخت است و سنگ با همه تجهیزات آرد در آن وجود دارد و دیگر بخش فوقانی آسباد شامل دو دیوار بلندگاه به ارتفاع ۷ متر در آن چرخ باد روبه‌روی هم گذاشته می‌شود، به طوری که باد از میان این دیوار عبور می‌کند و «گازک» را روی آن می‌گذارند. گازک چوبی بسیار محکم از درخت عناب است که محور آس به آن بسته می‌شود، گاه این چوب از وسط دو شاخه می‌شود که محور به راحتی در وسط آن جای گیرد. از اشکال فنی دیگر آسباد این است که رو به شمال در جهت ورود باد، دیوارهایی به ارتفاع حدود ۷ متر و عرض ۳ متر که در اصطلاح محلی به آن «پَگَرک» می‌گفتند ساخته شده به گونه‌ای که نیمی از مسیر باد باز می‌مانده است و باد را مستقیم به سوی نیمی دیگر از چرخ باد هدایت می‌کرده است و موجب می‌شده پره‌ها در جهت خلاف عقربه‌های ساعت بچرخند.

ارتفاع چرخ باد در حدود ۵/۵ متر است و میله اصلی آن از چوب درخت چنار ساخته شده است. این میله با عبور از سوراخ سقف که خوسک نامیده می‌شود، به میان سنگ رویی آسباد فرو می‌رود. انتهای میله اصلی چرخ باد که «سرتیر» نام دارد دارای ۴۰ سانتی‌متر قطر است و میخ مکعبی شکل در آن فرو رفته است. برای جلوگیری از ترک خوردگی میله چرخ باد حلقه آهنی به نام بست یا کمان به دورش کشیده می‌شود. در مواقعی که این حلقه لق شود میخ مکعب شکل که جنس آن از چوب گردو یا چنار است در آن فرو می‌کنند که به این چوب‌های مکعب شکل بچه‌ای می‌گویند. میخ مکعب شکل که در چرخ باد فرو رفته ۸ سانتی‌متر ضخامت دارد و با عبور از

آسبادها که تنها با استفاده از این بادها کار می‌کرده است، اکنون در چند نقطه شهرستان و عمدتاً در شهر نهبندان، به عنوان نمادی از تلاش و مقاومت مردان این سرزمین بر جا مانده است